

Barclay-savukkeet valtakunnansyyttäjälle 24.9.2018 osoitetussa tutkintapyyntöissä

Tutkintapyyntöön tiivistelmä on 61 sivun mittainen. Siitä on syytä ottaa erilleen Barclay-savukkeita koskevat osat, joista kertyy yhteensä 7 sivun esitys.

sivu 3:

Ninja B poltti vuosina 1977 - 1990 Amerin valmistamia Belmont Extra Mild - savukkeita ja vuosina 1990 - 2003 BAT Finlandin Barclay-savukkeita. Hän **siirtyi kevytsavukkeisiin terveyssyistä.**

sivut 18 – 20:

Barclay. Hovioikeuden tuomion sivulla 70 sanotaan:

”BAT Finlandin lääkintöhallitukselle ja lehdistölle elokuussa 1983 toimittamassa materiaalissa liittyen Barclay -savukkeiden markkinoille tuloon (kirjallinen todiste KTA 631) on kuvattu Barclay -savukkeiden poikkeavan olennaisesti muista kevytsavukkeista **Actron -suodattimen** ansiosta. Materiaalissa on lisäksi korostettu **ultrakevyeksi** kuvatun Barclay -savukkeen **tervapitoisuuden** olevan **vain yksi milligramma**. Kauppalehdessä 29.10.1986 olleen artikkelin (kirjallinen todiste KTA 632) mukaan BAT Finlandin edustaja totesi Barclay -savukkeen kansainvälisen menestyksen olevan niin huikea, että kilpailijat turvautuivat jopa levittämään tietoa sen **"muka" vaarallisuudesta.**”

”BAT Finlandin Suomen Tupakkalehti -nimisessä lehdessä (kirjallinen todiste KT 53) olleessa Barclay -mainoksessa on todettu muun muassa, että **'Elintarviketeollisuus** on löytänyt **keveyden**: virvoitusjuomat, makeiset, maitotuotteet, lihajalosteet, oluet... Kuluttajalle elämästä nauttiminen ei enää tuo **huonoa omaatuntoa**'. Ninja B on lisäksi vedonnut näyttönä BAT Finlandin vähittäiskaupalle suunnatuissa lehdissä sekä BAT Finlandin toimintakertomuksissa 1980- ja 1990-luvulla olleisiin Barclay -savukkeiden mainoksiin (esimerkiksi kirjalliset todisteet KTA 629, KTA 638 ja KTA 640 - 653).

Hovioikeus sivuuttaa sen olennainen seikka, että kantaja esitti **varman näytön** Barclay-markkinoinnin **harkitusta valheellisuudesta**. Kantajan kirjallisessa todisteessa KTA 636 on kopio Valituissa Paloissa 3.6.1994 julkaistusta artikkelista, jossa mainoskonsultti Frederik Gahagan kertoo kevytsavukkeista ja erityisesti Barclay-merkistä:

”Tavallinen ihminen saattaisi luulla, niin kuin tupakkateollisuus **haluaakin hänen luulevan**, että on **turvallisempaa** polttaa kevytsavukkeita kuin muita tupakoita. Lukuisat tieteelliset tutkimukset osoittavat kuitenkin aivan toista. Tiedemiehet uskovat, että kevytsavukkeet saattavat olla jopa muita **vaarallisempia**.

Miten se on mahdollista? Ensinnäkin vähätervaiset savukkeet antavat monille tupakoijille **tekosyyn jatkaa polttamista**. Tupakkayhtiöiden voi päätellä tietävän asian.

Kanadalaisen Imperial Tobacco-yhtiön sisäisten tutkimusraporttien joukossa on ulkopuolisen konsultin laatima muistio, joka koskee vähemmän kuin kuusi milligrammaa tervaa sisältäviä savukkeita. Muistiossa todetaan: 'Meillä on näyttöä siitä, ettei noiden merkkien polttajista **juuri kukaan ole lopettanut**. Eräiden viitteiden mukaan erittäin vähän tervaa sisältävien savukkeiden tulo markkinoille on muuttanut joidenkin **lopettamista harkinneiden** mielen tarjoamalla heille käyttökelpoisen vaihtoehdon.' Kuluttajaa **sumutetaan**."

"Brown & Williamsson meni niin pitkälle, että kehitti uuden suodattimen, joka tuottaisi koneessa 0,1 milligramman tervalukeman, mutta antaisi polttajalle ainakin neljä kertaa enemmän. 'Minä annoin yhtiölle **harhauttavan filtterin idean**' sanoo markkinointikonsultti Frederik Gahagan. 'Se käytti sitä Barclay-savukkeissaan varta vasten **naruttaakseen** testilaitetta'."

Valittujen Palojen artikkeli ilmestyi siis kesäkuussa 1994. BAT Finland ei siitä piitannut, vaan **jatkoi** entistä Barclay-markkinointiaan ainakin vielä vuosina 1994 (KT 53), 1995 (KTA 652), 1997 (KTA 653) ja 1998. BAT Finland Oy:n edustajat olivat tietoisia Frederik Gahaganin paljastuksesta, mutta kauppasivat silti Barclayn markkinoimista täysin vaarattomana tuotteena. Tämä voisi olla yksi keskeisiä lähtökohtia rikosoikeudellisessa arvioinnissa.

Liite 15. Hovioikeus mainitsee kaikkiaan 19 kirjallista todistetta Barclay-mainoksista ja siteeraa niistä kolmea. Muista todisteista voidaan todeta seuraava.

KTA 637, Suomen Tupakka – BAT Nordic Oy:n vuoden 1983 toimintakertomus:

"Savukkeiden jako keveisiin ja vahvoihin perustuu **terveellisyysluokitukseen**."

KTA 629, Suomen Tupakkalehti 2/1993:

"Vallankumouksellinen Barclay merkitsee polttajalle **vähäisillä pitoisuuksilla** saatavaa täyteläistä tupakkanautintoa."

KTA 653, Highlights-lehti 1/1997:

"KEVEYS VALTAA ALAA

Kuluttajat valitsevat nykyään yhä useammin kevyemmän vaihtoehdon, olivatpa kyseessä sitten **elintarvikkeet tai savukkeet**. Kevyttuotteita on lisätty jo lähes kaikkien elintarvike- ja juomaryhmien tuotevalikoimiin. Markkinoille on 70- ja 80-lukujen taitteesta alkaen ilmestynyt **kevyempiä vaihtoehtoja**, sillä esimerkiksi ruokailutottumukset ovat selvästi siirtyneet **vähärasvaisempiin ja kolesterolittomiin tuotteisiin**. Myös virvoitusjuomissa ja oluissa on nykyään perustuotteiden rinnalla kevyempi, **kaloriton** tuote.

Kuluttajiin mieltymys kevyttuotteisiin näkyy trendinä myös maailman savukemarkkinoilla ja erityisesti Suomessa.

Barclay **ULTRA LOW TAR**"

Yhteistä kaikille näille mainoksille oli räikeä harhaanjohtavuus. Suomen Tupakka – BAT Nordic Oy mainosti Barclayta keveänä, korosti Actron-suodattimen vallankumouksellisuutta, ilmoitti kuluttajille vain polttokoneen mittaamat alhaiset **terva-, häkä- ja nikotiinipitoisuudet**, ei varoittanut kompensaatiosta eikä ylipäänsä maininnut mitään tämän tuotteen tappavuudesta. Mainokset ovat markkinoinnin parhaiden ammattilaisten laatimia, niillä on yksinomaan kaupalliset päämäärät, ihmisten henki ja terveys eivät ole saaneet minkäänlaista merkitystä.

27:

Keväällä 1992 Kuopion yliopistossa väitteli lääketieteen tohtoriksi Sakari Kolonen, jonka tutkimuksen mukaan kevytsavukkeet olivat yhtä myrkyllisiä kuin vahvat. Väitöskirjasta annettiin lehdistötiedote, jonka Satu Kaarenoja käänsi ja lähetti 26.5.1992 BAT-emyhtiöön tohtori Sharon Boyselle. Tiedotteen otsikko kuului käännettynä:

”LOW TAR CIGARETTES ARE NOT LESS DETRIMENTAL”.

Kolosen tutkimus ei häirinnyt Satu Kaarenojaa, joka jatkoi Barclay-kevytsavukkeiden mainostamista vuoteen 1995 saakka.

BAT:n mukaan Barclay oli vaaraton savuke; sen teki vaarattomaksi Actron-suodatin. Barclayn liikkeelle laskemista varten BATCO lähetti BAT Finlandin johdolle, muun muassa Satu Kaarenojalle, tietopaketin, joka sisälsi "oikeudellisen, tieteellisen, markkinointi- ja myyntisuunnitelman". BAT Finland piti 31.8.1983 lehdistölle tiedotustilaisuuden, jossa jaettiin aineistoa ”mullistavasta keksinnöstä”. Yhtiö vetosi 11 tiedemieheen, ja lehdistölle jaettiin läpileikkauskuvia Actron-suodattimesta.

BAT Finland Oy:n toimitusjohtaja Erkki Salo mainitsi tiedotustilaisuudessa, että kilpailevat tupakkayhtiöt olivat jo levittäneet Barclaysta väärää tietoa:

”He ovat väittäneet, että Barclay on liian hyvä ollakseen totta ja että **kuluttaja** saa Barclaysta enemmän tervaa ja nikotiinia kuin mitä laboratorioden polttokoneet mittaavat.”

Barclayn markkinoinnin alettua kiitollinen tupakkamies totesi sanomalehdessä 20.9.1983 seuraavan:

” - - markkinoilla nyt olevan niin terveellinen savuke kuin savuke voi vain terveellinen olla. Tupakan nimi on Barclay, siinä on vain viidesosa myrkkyä näihin kevytsavukkeisiin verrattuna, mutta se maistuu ihan tömäkästi tupakalta.”

”Eli siinä, missä vetäisee yhden Nortti-savukkeeseen, voi tuprutella askin Barclayta eikä tököttejä ole sisuksissa sen enempää.”

Tämä tupakoitsija eli hengenvaarallisen luulon vallassa. Totuus oli se, että yhdestä Barclaysta sai poltettaessa myrkkyä sisuksiin yhtä paljon kuin tavallisista savukkeista, joten aski eli 20 Barclay-savuketta on kaikkea muuta kuin ”muka” vaarallinen määrä.

Barclay-savukkeen oli kehittänyt mainosmies Frederick Gahagan. Gahagan oli Yhdysvaltain edustajainhuoneen kauppaja-, kuluttajansuoja- ja kilpailuvaiokunnan kuultavana 16.9.1987. Hän kertoi, miten tupakkayhtiöt olivat harhauttaneet kuluttajia ja myös terveystuotantomaisia. Tupakkayhtiöt suunnittelivat ”kevytsavukkeet” tarkoituksella niin, että polttokone antoi vähäisemmät pitoisuusarvot kuin tupakointi. Syyskuussa 1993 Gahagan kertoi toiminnastaan myös Washington Monthly -lehdelle, josta kertomus eteni Reader’s Digestiin. Suomessa tämä artikkeli ilmestyi Valituissa Paloissa 3.6.1994.

BAT Finland aloitti Barclayn kauppaamisen Suomessa vuonna 1983, eikä yhtiö luopunut Barclaysta ennen vuotta 2002 millään perusteella, ei edes Gahaganin paljastusten jälkeen. Valittujen Pajojen artikkeli talletettiin BAT Finlandin lehtileikearkistoon, mutta siitä huolimatta yhtiö mainosti vielä vuonna 1994 ja aina vuoteen 2002 saakka Barclayta kevytsavukkeena, joka rinnastui elintarviketeollisuuden kevyttuotteisiin ja josta kuluttajat voivat nauttia ilman huonoa omaatuntoa.

sivu 30:

Suomen Tupakan vuonna 1988 teettämä Barclay-markkinatutkimus, jonka tulokset tuotekehittelypäällikkö Jukka Pietiläinen lähetti myös Brown & Williamsonille.

Sitaatit: ”Tupakoitsijat ovat vaihtaneet Barclayhin etsiessään kevyempää vaihtoehtoa, erityisesti naispuoliset Barclayn polttajat ovat tietoisia **terveydestään**. Tietoisuus **1 mg:n tervamäärästä** on suuri vakituisten polttajien keskuudessa.”

”He polttavat nyt enemmän savukkeita päivässä kompensoidakseen vähentyneen nikotiinimäärän.”

”Pääsyyt merkin vaihtoon olivat halu polttaa kevyempiä savukkeita (**terveysnäkökulma**) ja aiemman, vahvemman merkin aiheuttama ärsytysyskä.”

sivu 35:

Satu Kaarenoja kirjoitti maaliskuussa 1986 ilmestyneeseen julkaisuun Tupakanlehti 1/1986 artikkelin ”KUKA JOHTI HARHAAN JA KETÄ”:

”Samalla kun suomalaiset tutkijat ovat omasta mielestään tehneet sen suuren tieteellisen paljastuksen, että ihmisen **terveyden kannalta** on aivan sama, polttaako hän ns. kevyitä vai vahvempia savukkeita, on annettu ymmärtää kevytsavukkeiden olevan kaupallista kikkailua, jolla on johdettu kuluttajaparantajat harhaan. Ja suuri syntinen harhaanjohtaja on mikäs muu kuin iso paha tupakkateollisuus.”

”Kun virkamiehet 70-luvun lopulla valmistelivat savukkeiden **terveysluokitusta** ns. haitallisiin ja erittäin haitallisiin tuotteisiin, Tupakkatehtaiden Yhdistys antoi lausunnon, joka varsin yksiselitteisesti leimasi luokituksen **kuluttajaa harhaanjohtavaksi**. Lausunnossa viitattiin useisiin ulkomaisiin tutkimuksiin, mm. ruotsalaisen Karolinska Instituutin julkistamiin tuloksiin, joissa todettiin tupakointitavan olevan ratkaiseva asia. Se mitä poltetaan on yhdentekevää.”

Tämä artikkeli Tupakanlehdessä 1/1986 sisälsi paljon totta, mutta siinä sivuutettiin tärkein henkilörelaatio eli **kuluttajien asema**. Kysehän oli nimenomaan kuluttajien hengestä ja terveydestä.

sivut 45 – 50:

KT-B 301. Suomen Tupakan tuotekehittelytiimin raportti 13.5.1982, laati tuotekehittelypäällikkö Jukka Pietiläinen

” - - taulukko: Barclay - - kohderyhmä: **hyvin terveystietoiset**, kansainvälistä merkkiä polttavat tupakoitsijat - - **markkinointikonsepti**: Kansainvälinen **1 mg tervaa** sisältävä merkki, jossa on enemmän makua kuin missään kilpailevassa 1 mg:n merkissä”

KT-B 309. Philip Morrisin Lausannen toimiston PR-päällikkö Richard Cornerin kiireellinen telexsanoma 8.5.1983 Jan-Erik Grönlundille (PM:n Skandinavian myyntijohtaja), Eero Valangolle (PM:n Helsingin edustaja) ja Christian Reimsille (PM:n lakimies Suomessa)

”Philip Morrisin Euroopan tiede- ja teknologiatoimintojen johtaja Helmut Gaisch uskoo, että VTT ja lääkintöhallitus ovat periaatteessa Barclayta vastaan, joten meidän on varmistettava, että esitämme heille oikeat perustelut - -

VTT:n pitäisi vaatia, että savuanalyysi tehdään pääsavusta ja kaikki savuun sekoittuva ilma jätetään huomiota - - Ohitusfiltterin **perusominaisuus** on se, että se on tarkoitettu **vuotamaan valtavasti.**”

”Ohitussuodatin oli **tarkoitettu** vuotamaan valtavasti.” Tämä koski Barclayta, mutta myös Philip Morrisin ja R.J. Reynoldsin kevytsavukkeita. Testikoneen, terveysviranomaisten ja ennen kaikkea kuluttajien harhauttaminen oli harkitun tarkoituksellista. Rikosoikeuden katsannossa kyse oli **varmuustahallisuudesta**, koska tupakkayhtiöiden ensisijaisena päämääränä ei ollut tappaa ihmisiä, vaan saada harhautettujen ihmisten rahat.

KT-B 310. BAT:n S.R. Evelynin raportti vierailusta Helsinkiin 11. – 13.5.1983

”George Stungis kertoi, että jopa testimarkkinoinnin aikana Philip Morris ja Reynolds ovat hyökänneet tuotetta vastaan. Nämä hyökkäykset keskittyivät **huulien paineen** ja **tuuletusaukkojen tukkimisen** vaikutukseen - - ”

Emoyhtiö BAT:n edustaja vieraili Helsingissä toukokuussa 1983 ja tapasi tytäryhtiö Suomen Tupakka – BAT Finland Oy:n edustajia, muun muassa Erkki Salon, Satu Kaarenojan ja Jukka Pietiläisen. Salo, Kaarenoja ja Pietiläinen **tiesivät tarkasti**, mitä olivat tekemässä alkaessaan kaupata kuluttajille 1 mg:n Barclayta.

KT-B 311. Fabriques de Tabac Reuniesin (Philip Morrisin tytäryhtiö) Helmut Gaischin kirje Philip Morrisin Euroopan johtajalle Aleardo Buzzille 30.6.1983; otsikko ”BARCLAY – suurin oikeus on suurin vääräys”:

”Actron-suodatin antaa laimentamatonta savua, mutta antamalla suuren osan tästä savusta vaihtua ilman kanssa se käytännössä vähentää savukkeen terva- ja nikotiinimäärää. Käytännössä, kuten me kaikki tiedämme, tämä mekanismi toimii hyvin ainoastaan perinteisen **tupakointikoneen** pidikkeen kanssa, mutta ei toimi **tupakoitsijan** suussa.”

Barclay laskettiin Suomessa myyntiin elokuussa 1983 ja Philip Morris totesi näin:

KT-B 320. Philip Morrisin Richard Cornerin telex Jan-Erik Grönlundille, syyskuu 1983

”Jotkut yhtiöt Yhdysvalloissa, mukaan lukien Philip Morris ja R.J. Reynolds valittivat liittovaltion kauppakomissiolle (FTC), kun Barclay tuotiin markkinoille. Vuoden verran kestäneen yksityiskohtaisen tutkimuksen jälkeen FTC totesi, että Barclay **ei ollut 1 mg:n savuke** ja että markkinoinnissa käytetyt väitteet olivat **harhaanjohtavia**.”

”Kohdatessaan näin kiistattoman näytön, joka osoitti, että Barclayta mainostettiin **totuudenvastaisesti** 1 mg tervaa sisältävänä savukkeena, FTC aivan oikein ryhtyi toimenpiteisiin pysäyttääkseen **harhaanjohtavan tiedon** ja **väärien tilastojen** levittämisen yleisölle.”

Tämä telex-sanoma sisälsi selkeän totuuden ja sen tiesivät myös Suomen Tupakka – BAT Finland Oy:n edustajat.

KT-B 439. Muistio BAT:n johtajien keskustelusta New Yorkissa 24.8.1987 liittyen Philip Morrisin hyökkäyksiin BAT:n kevytsavukemerkki Barclayta vastaan:

”Tieteellisen todisteemme mukaan tupakoitsijat kompensoivat kaikkien kevyttuotteiden kanssa ja saavat näistä tuotteista **merkittävästi korkeampia määriä tervaa ja nikotiinia**, kuin koneella tehdyt tulokset väittävät. Tämä kompensatioilmiö kevyttuotteiden kohdalla on tullut yhä tunnustetummaksi maineikkaiden itsenäisten tiedemiesten toimesta. - -

Sanomme, että elleivät hyökkäykset Barclayta vastaan lakkaa - - ryhdymme mihin tahansa asiaan kuuluvaan toimeen tehdäksemme **kuluttajille** tiedoksi sen tosiasian, että tupakointikoneiden arvot eivät aseta tarkkaa ohjetta sille, kuinka suuria annoksia ihmiset saavat eri aineita kaikista ilmastoiduista tuotteista. - -

Jos teollisuus sallii hyökkäyksen Barclayta vastaan jatkuvan - - tulemme täyttämään uhkauksemme toteen ja **julkaisemaan kuluttajille, kuluttajajärjestöille ja kansallisille säätäjille** todellisen tieteellisen aseman koskien mittauksia tervan ja nikotiinin määrästä kaikilla ilmastoiduille tuotteilla.”

BAT otti keskustelussa esiin vakavan uhkauksen, joka kuitenkin oli epärealistinen. Jos BAT olisi julkaissut kuluttajille ja vaikuttajataholle totuuden, se olisi tuhonnut koko kevytsavukeliiketoimen ja aiheuttanut suuret tappiot myös BAT:lle itselleen. Jokainen tupakkayhtiö halusi kaupata kevytsavukkeita, koska tupakointi oli jo alkanut vähentyä länsimaissa.

Barclayn myynti lähti heti syksyllä 1983 liikkeelle hyvin ja Barclayn markkinaosuus kohosi nopeasti. Kauppalehdessä 29.10.1986 Satu Kaarenoja kertoi:

”Ehdottomasti onnistuneena ja Suomen Tupakka Oy:n parhaana lanseerauksena sitten mainoskiellon pitää yhtiön PR-johtaja ja johtoryhmän jäsen Satu Kaarenoja kevytsavuke Barclayta. Sen menestys oli niin huikeaa, että kilpailijat turvautuivat jopa levittämään tietoa sen **'muka' vaarallisuudesta**. – Mutta lopulta niidenkin oli taivuttava myöntämään Actron-filtterin ainutlaatuisuus.”

Kaarenoja ilmoitti Kauppalehden lukijoille, että Barclay oli **täysin vaaraton** ja että kilpailijayhtiötkin taipuivat lopulta myöntämään sen. Kaarenoja antoi asiasta valheellisen kuvan. Kilpailijat eivät onnistuneet estämään Barclayn liikkeelle laskemista Suomessa, mutta eivät ne suinkaan myöntäneet Actron-suodattimen ainutlaatuisuutta. Päinvastoin yhtiöt totesivat moneen kertaan, että tämä suodatin harhautti sekä polttokonetta että kuluttajia.

Suomessa Barclay menestyi erinomaisesti, koska tupakoitsijat uskoivat tämän savukemerkin vaarattomuuteen. **KT-B 449**. Suomen Tupakan vuonna 1988 tekemä Barclay-markkinatutkimus, jonka tulokset tuotekehittelypäällikkö Jukka Pietiläinen lähetti myös Brown & Williamsonille

”Barclayn polttajien kuva itsestään: Naiset: naisellinen, rauhallinen, polttaa Barclayta, koska on tietoinen **terveydestään**.”

Suomen Tupakkalehdessä 2/1993 Barclayta mainostettiin näin:

”Vallankumouksellinen Barclay merkitsee **polttajalle vähäisillä pitoisuuksilla** saatavaa täyteläistä tupakkanautintoa.”

Ilmoitukset savukkeiden tervamääristä kertoivat kuluttajille siitä, miten suuri kuoleman vaara kunkin savukemerkin polttamiseen sisältyi. Kun kysymys oli kuoleman mahdollisuudesta, tupakkayhtiöille ei kuulunut antaa **pienintäkään oikeutta valehteluun**. Murhayritys ja murha täytyivät jo silloin, kun tupakoitsija sai elimistönsä edellä mainituista savukkeista **2 mg tervaa**. Nämä määrät riittivät nimenomaan siksi, että tupakoitsijan vaara kuolla oli kaksi kertaa suurempi kuin yhtiöiden markkinoinnissa ilmoitettiin.

Barclayn menekki Suomessa oli noussut vuoteen 1993 mennessä yli kuuden prosentin, joten sillä oli yli 60.000 päivittäistä käyttäjää. Vuoteen 2002 mennessä Barclay ehti tappaa tuhansia tupakoitsijoita.

